

УДК 325.1

**АНАЛІЗ ОСНОВНИХ АСПЕКТІВ СУЧАСНОЇ МІЖНАРОДНОЇ МІГРАЦІЇ
ЕКОНОМІЧНО АКТИВНИХ ЖІНОК**

А. О. Туровська

студентка 2 курсу, група М-21, навчально-науковий інститут економіки та менеджменту
Науковий керівник – к.е.н., доцент М. В. Клець

*Національний університет водного господарства та природокористування,
м. Рівне, Україна*

У статті представлені результати аналізу основних аспектів сучасної міжнародної міграції економічно активних жінок та визначені заходи щодо зменшення ризиків і збільшення переваг від трудової міграції для жінок в цілях людського розвитку.

Ключові слова: міграція, економічно активні жінки, фемінізація, трудова міграція, жінки-мігранти.

В статье представлены результаты анализа основных аспектов современной международной миграции экономически активных женщин и определены меры относительно уменьшения рисков и увеличения преимуществ от трудовой миграции для женщин в целях человеческого развития.

Ключевые слова: миграция, экономически активные женщины, феминизация, трудовая миграция, женщины-мигранты.

The article presents the results of analysis of the main aspects of contemporary international migration of economically active women and determined measures on risk reduction and increase the benefits of labor migration for women to human development.

Keywords: migration, economically active women, the feminization of labor migration, women migrants.

Міжнародна міграція – це не просто переміщення через кордони, що відбувається у «порожньому» просторі. Це перехід від одного суспільства, однієї економіки, однієї культури до інших. Саме структурні характеристики економічних систем, інституційна архітектура суспільств, пануючі в них культурні й соціальні парадигми та політичні відносини визначають масштаби і сутність міжнародних переміщень.

Вчені та експерти фіксують той факт, що кількість самостійно мігруючих жінок у міжнародних міграційних потоках з року в рік зростає. Це дає підстави для висновків про фемінізацію міграції і необхідність більш глибокого вивчення причин жіночої міграції та вироблення підходів з мінімізації її негативних наслідків.

Загальні аспекти міграційних процесів досліджуються у ряді праць провідних українських науковців: О. Малиновської, Е. Лібанової, У. Садової, Л. Ткаченко, О. Грішнєвої, М. Романюка та інших. О. Позняк та В. Герасименко приділили особливу увагу гендерним проблемам трудових міграцій з України. Питання жіночої міграції висвітлюються також у публікаціях міжнародних організацій, особливо Міжнародної організації з міграції, мережі неурядових організацій з розвитку, гуманітарної допомоги і соціальних послуг Карітас.

Проте недостатньо дослідженими залишаються реальні обсяги, окремі аспекти проблеми жіночої міграції і шляхи їх вирішення. У зв'язку з цим актуальності набуває аналіз розмірів, видів і факторів міжнародної мобільності жінок, виділення основних проблем, що її супроводжують та розробка заходів по зменшенню ризиків і збільшенню переваг жіночої міграції.

Метою нашої статті є аналіз основних аспектів сучасної міжнародної міграції економічно активних жінок та наслідків їх трудової міграції, а також визначення заходів для захисту прав жінок-мігрантів і сприяння розвитку їх людського потенціалу.

Однією з характерних рис сучасних міжнародних міграційних процесів стала міжнародна міграція економічно активних жінок. Це природний та звичайний феномен у наш час. За своєю суттю вона є багатовимірною і багатоплановою. Хоча цей процес не є новим для сьогоденного світу, міграція має різні рівні та різні причини і є частиною розвитку людства. Для того, щоб отримати повну картину, необхідно подивитися на проблему міграції з різних боків. Одне зображення є недостатнім для того, щоб допомогти нам зрозуміти всі грані цього складного явища, яке поєднує як ризики, так і можливості.

Жінки-мігрантки – є саме тією особливо вразливою категорією і в правовому, і в соціальному плані, яка потребує особливого захисту. Жінки становлять близько половини всіх міжнародних мігрантів, але співвідношення чоловіків і жінок значно відрізняється залежно від країни чи регіону (Європа – 52,4%, Північна Африка – 42,8%). Жінки становлять більшість емігрантів з різних країн, особливо Азії та Латинської Америки, наприклад, Шрі Ланка (50%), Індонезія (80%), а також більшість внутрішніх мігрантів у деяких країнах, включаючи Японію, Філіппіни і Таїланд [1]. Це може бути пов'язано із зростанням торгівлі людьми з цих регіонів. Багато жінок мігрують самостійно в пошуках роботи, інші – разом із сім'ями. Деякі обирають пошук можливостей будь-де, інші мають дуже обмежений вибір чи не мають його взагалі. Жінки можуть бути підвищені в статусі міграцією – освіта, працевлаштування та економічна незалежність може звільнити жінок від традиційних ролей та надати їм можливість використовувати свої права більш ефективно.

Фемінізація міграції відображає зростаючу роль жінок у міждержавному переміщенні населення [2]. Фемінізація спричинена структурними змінами у світовій економіці – швидкому зростанню сфери послуг, що на сьогодні забезпечує до 2/3 робочих місць у світі [3]. На сьогодні жінки представляють 49% [2]. За останні роки жінки-мігранти перевищили кількість чоловіків-мігрантів у Європі (52,4%), Північній та Південній Америках (50,1%) і Океанії (51,2%). В окремих країнах, до прикладу, в Італії, за даними соціологічних досліджень, з кожних ста емігрантів 90 становлять жінки [4]. В Україні частка жінок-емігрантів складає 57,8% [2].

Отже, з одного боку міграція надає жінкам доступ до міжнародної зайнятості, отримання власного незалежного доходу, забезпечення достатку своїх сімей завдяки грошовим переказам; з іншого боку жінки часто залучаються до ізольованих за статтю, низькокваліфікованих і неформальних секторів економіки, як, наприклад, послуги з домашнього господарства та часто підлягають різним формам дискримінації на ринку праці і мають обмежений доступ до повноцінного соціального захисту і послуг з охорони здоров'я. Основною проблемою фемінізації міграції є законодавче регулювання умов і оплати праці у секторах найбільшого залучення жінок-мігрантів та захисту їх прав. У цьому руслі перспективним напрямом досліджень є на сьогоднішній день розробка заходів щодо зменшення ризиків і збільшення переваг від трудової міграції для жінок в цілях людського розвитку.

Починаючи з 2003–2005 рр. стрімко почала зростати частка жінок і в українській трудовій міграції. За даними дослідження «Зовнішня трудова міграція населення України», у 2007–2008 рр. чисельність українських трудових мігрантів вже становила 1млн 264 тис. осіб, з них 424 тис. – жінки. Найбільше – 30,2% – жінки віком 40-49 років. Серед нелегальних мігрантів переважна частина – жінки, що свідчить про їх більшу вразливість на ринку праці. 35% мігранток з України працюють у сфері торгівлі та побутових послуг, 37% – зайняті на найпростіших роботах. Із часу проведення аналогічного дослідження картина трудової міграції залишається доволі сталою. За цими цифрами – неспростовне свідчення фемінізації міграції, світової тенденції, яка значною мірою стосується й України.

Трудова міграція за кордон на сьогодні є в Україні найпотужнішим і найбільш соціально значущим міграційним потоком. Вона справляє значний вплив на становище на ринку праці та рівень доходів населення. У складних умовах трансформаційного періоду відкриття кордонів та надання громадянам права на вільний виїзд та в'їзд дали змогу шукати вирішення економічних проблем у тому числі і шляхом виїзду на заробітки за кордон. Виїзд на роботу за кордон досяг піку на межі тисячоліть. Більшість мігрантів – 67,2% – чоловіки, жінок – 32,8% [1].

Варто зазначити, що за даними обстеження Держкомстату, жінки становлять лише чверть працівників-мігрантів (24%), тобто відбувається процес фемінізації української трудової міграції, що є загальносвітовою тенденцією. Це можна пояснити принаймні трьома причинами: у країнах-реципієнтах збільшується попит на жіночу робочу силу в домашньому господарстві та сфері послуг; підтримка співвітчизників, родичів, друзів, які внаслідок уже тривалої еміграції з України встигли закріпитися в зарубіжних країнах, зменшує ризики міграції, у т.ч. загрозу потрапити в ситуацію торгівлі людьми, полегшує її здійснення для жінок; деякі мігранти, які успішно облаштувалися в країні перебування і налаштовані на тривале перебування там, об'єднуються із своїми сім'ями за кордоном.

Серед мігрантів переважають особи найбільш продуктивного віку. Однак, якщо частка чоловіків до 30 років вища, ніж частка жінок цієї вікової групи, то в старших вікових категоріях ситуація зворотна: 45% жінок-мігранток старші 40 років, майже 15% – старші 50 років.

Види економічної активності мігрантів визначаються потребами ринку праці країн перебування. Тому, наприклад, в Італії, 63,2% заробітчани працювали в домашньому господарстві, тоді як у Чехії 70,8% та в Росії 69,3% – в будівництві. Звідси, залежно від країни перебування та характеру робочих місць, які в ній надаються мігрантам, їх статева структура відрізнялася. Так, на роботу до Росії виїжджали 57% мігрантів-чоловіків, тоді як чверть жінок-мігранток працювали в Італії.

В основному, як показало обстеження Держкомстату, трудова міграція з України носила тимчасовий та циркулярний характер. У середньому упродовж останніх 3,5 років на одного мігранта припадало 3,5 поїздки на заробітки за кордон, середня тривалість яких становила 7 місяців. Разом з тим, 14% заробітчани перебували за межами держави понад рік. Причому на такі строки, внаслідок специфіки зайнятості, залишалася за кордоном п'ята частина жінок і лише десята – чоловіків. У період з 2010 по I квартал 2015 р.р. коефіцієнт чистої міграції становив 0,2 мігранта/1000 населення [5].

Трудова міграція має численні негативні наслідки. Заробітки мігрантів, як правило, не акумулюються фінансовими установами, без належної опіки залишаються передовсім діти підліткового віку, коли підтримка та допомога рідної людини є особливо важливою для розвитку і становлення особистості. Найбільш загрозливим і небажаним наслідком тимчасової трудової міграції є трансформація її частини на стаціонарну.

Таким чином, жінки-мігрантки стикаються не лише із загальними проблемами, властивими міграційним процесам загалом, а й зі специфічними гендерними проблемами, такими як дискримінація за ознакою статі, гендерне насильство, складнощі з об'єднанням родин, розділених кордонами, нижча, ніж у чоловіків, оплата праці тощо. В той же час, існує нагальна потреба зміцнювати права мігранток і забезпечувати дотримання цих прав.

Список використаних джерел

1. Жінки та міграція. – Харків : Права людини, 2010. – 96 с.
2. Курій Л. О. Фемінізація міжнародної трудової міграції і проблема збереження людського потенціалу [Електронний ресурс] / Л. О. Курій // Матеріали Міжнародної Інтернет-конференції. – Режим доступу : <http://mev-hnu.at.ua>.
3. Малиновська О. А. Міжнародні міграції та суспільні трансформації доби глобалізації / О. А. Малиновська // Демографія і соціальна політика. – 2009. – №11 (1). – С. 5-19.
4. Акімов Д. Arrivederci Ucraina?.. Buon Giorno Italia.../ Д. Акімов // Атлантична панорама. – 2009. – № 6 (25).
5. Соціально-економічні та етнокультурні наслідки міграції для України : 36 матеріалів наук.-практ. конф. (Київ, 27 вересня 2011 р.) / Упоряд. О. А. Малиновська. – К. : НІСД, 2011. – 344 с.